

KRONIKA – ХРОНИКА – ANNIVERSARIES – CHRONIK

Vladimir Orel (9.2. 1952 – 5.8. 2007)

Vladimir Orel vystudoval na Moskevské státní univerzitě teoretickou lingvistiku (1971) a strukturní lingvistiku (1973). Kandidátskou disertaci obhájil r. 1981 (viz 1981d). Do r. 1990 působil v Ústavu slovanských a balkánských studií v Moskvě. Zde také r. 1989 dokončil svou doktorskou neboli tzv. druhou disertaci (viz 1989n; knižně 2000). Paralelně v letech 1989–90 vyučuje historickou lingvistiku na Moskevské státní univerzitě. Po své emigraci do Izraele pokračuje v této výuce i na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě (1991–92). Poté přechází na Univerzitu Tel-Aviv, kde v Ústavu klasických studií vyučuje v letech 1992–97 srovnávací jazykovědu, mytologii a folklór, dějiny písma a také filosofii Současné v r. 1994 se v Hartmanově ústavu v Jeruzalémě věnuje biblickým studiím a v dalších dvou letech působí jako *visiting scholar* v Oxfordu na Wolfson College. Poslední dva roky v Izraeli (1997–99) strávil na Univerzitě Bar-Ilana. Poté odchází do Calgary v Kanadě, kde začíná u Zi-korporace jako ředitel výzkumu a jazykové výuky (2001–02). Po krátkém působení na Princeton University v New Jersey (2001–02), kde pracoval v oddělení testovacích služeb, zakotvil na univerzitách v kanadské Albertě, konkrétně Athabasca University (od r. 2003), Mount Royal College (od 2003), University of Calgary (od 2004), University of Lethbridge (2004–05). Přednášel zde srovnávací jazykovědu, bibliistiku, ale též obchodní angličtinu, anglickou literaturu, tvůrčí psaní aj. Od roku 2005 vedl překladatelské centrum při Calgary Regional Health Authority.

Zhodnotit Orlovo dílo není snadné, i když mu byly vymezeny jen tři desetiletí pro tvůrčí práci. Důvodů je hned několik. V první řadě je to mimořádný rozptyl jeho lingvistických zájmů: od slavistiky přes moderní balkánské jazyky k jazykům paleobalkánským včetně fryžštiny, od jejich indoevropského prajazyka k jeho nostratickým kořenům na jedné straně, a od biblické hebrejštiny a analýzy starozákonních textů k afroasijskému prajazyku na straně druhé. Dále obdivuhodná píle, díky níž za sebou zanechal kolem 200 článků a přes dvě desítky recenzí. Především ale 6 monografií, z nichž čtyři představují etymologické slovníky (nenápadný titul „Příručka germánské etymologie“ skrývá plnohodnotný etymologický slovník). Nakonec při korekturách 3. dílu jeho „Etymologického slovníku ruštiny“ jej zastihla předčasná smrt. Není divu, že při tak nadprůměrné tvůrčí potenci charakterizuje některá autorova díla poněkud kolísavá úroveň. Autorův předčasný odchod pocítí nejvíce slavistika (jeho ‘nový Vasmer’, jak mu říkal, tj. třísvazkový „Etymologický slovník ruštiny“, zatím není v Evropě znám) a balkanistika (včetně bádání o fryžském jazyce vzhledem k pravděpodobnému balkánskému původu Frygů), kde zanechal nejvýraznější stopu. Jeho „Albánský etymologický slovník“ (1998) představuje především užitečný přehled existujících etymologií, dobře jej doplňuje „Historická gramatika albánštiny“ (2000). Do obou publikací autor promítl svůj intenzivní zájem o albánštinu a její místo mezi indoevropskými jazyky. Monografie „Jazyk Frygů“ (1997) shrnuje staro- i novofryžskou epigrafiku, interpretaci všech nápisů známých do 90. let 20. st. a odpovídající gramatické komentáře. Předcházela jí série dílčích studií, na nichž se výrazně podílela specialistka na jazyky starověké Malé Asie, Lilija Bajunová. Z indoevropských jazyků se Vladimir Orel zabýval také větví baltskou, germánskou a keltskou. Není mnoho indoeuropeistů, kteří se intenzivně věnovali i některé další jazykové rodině. Orlův zájem směřoval k jazykům semitským, v první řadě

hebrejštině, a šířeji k afroasijským (semitohamitským) jazykům jako celku. Právě zde jsou však jeho výstupy nejkontroverznější. Na jedné straně díky spolupráci s Olgou Stolbovovou, specialistkou v čadské lingvistice, jejich „Hamito-semitský etymologický slovník“ (1995) přinesl celou řadu zajímavých a nových dílčích lexikálních srovnání, zejména semitsko-čadských. Na druhé straně byla hodnota tohoto přínosu snížena nepřesnou transkripcí či překlady, chybějícími primárními prameny, u neliterárních jazyků nutnými, a zejména nesčetnými pseudorekonstrukcemi, formulovanými *ad hoc* nezřídka na základě dvou nebo dokonce pouze jediného slova. Vážných pochybení se Orel dopustil u kušitského materiálu. Např. východokušitská historická fonetika je díky pracem Blacka, Sasseho a Heineho zrekonstruována docela přesvědčivě. Za prokázanou se má systematická ztráta znělosti (*Lautverschiebung*) u několika skupin východokušitských jazyků, konkrétně konso- idních, *dullay* (bez *tsamay*), *yaaku*. To však Orel ignoruje a tím svá srovnání automaticky diskredituje. Dalším nedostatkem je masové zahrnutí arabských výpůjček v jazycích berberských, čadských a kušitských mezi *cognates*. V neposlední řadě chybí odkazy na autory srovnání. Jejich zahrnutí do bibliografie nestačí k určení toho, kdo je autorem konkrétní etymologie. Vedle klasiků, jako byli Erman, Ember, Albright, Calice, Cohen aj., by se slušelo citovat také „Historicko-srovnávací slovník afroasijských jazyků“ (*Sravnitel'no-istoričeskij slovar' afrazijskix jazykov*, I-III), který začal v 80. letech v tehdejší Leningradě vydávat I.M. Ďjakonov se svými žáky (Stolbova, Belova, Militarev, Četveruxin, Porxomovskij), jehož srovnání jsou v „Hamito-semitském etymologickém slovníku“ hojně použita. Naopak, žádná z těchto výtek neplatí pro Orlovo dílo „Příručka germánské etymologie“ (2003). Pragermánské rekonstrukce vycházejí ze Zaliznjakova slovníku pragermánských substantiv (*Ėtimologija* 1963, 1964), jenž je důsledně citován, jakož i stěžejní etymologická literatura ke každému heslu. Klasická práce Torpa a Falka je zde překonána nejen v modernějších rekonstrukcích, ale i v úplnějším lexikologickém záběru. Porovnáme-li přínos „Příručky germánské etymologie“ s „Albánským etymologickým slovníkem“ (1998), vychází lépe také dílo první, neboť druhý slovník problematizují vysoce subjektivní protoalbánské rekonstrukce autora. Dokud není znám nový „Ruský etymologický slovník“, lze konstatovat, že „Příručka germánské etymologie“ představuje nejužitečnější z monografií Vladimíra Orla.

Bibliografie

Monografie

1. (+ Olga Stolbova) *Hamito-Semitic Etymological Dictionary*. Leiden: Brill, 1995 (578 pp.)
2. *The Language of Phrygians*. Ann Arbor: Caravan Books, 1997 (501 pp.)
3. *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden: Brill, 1998 (670 pp.)
4. *The Concise Historical Grammar of Albanian*. Leiden: Brill, 2000 (350 pp.)
5. *Handbook of Germanic Etymology*. Leiden: Brill, 2003 (700 pp.)
6. *Russian Etymological Dictionary*. Vol. 1. Calgary: Octavia, 2007 (400 pp.)
7. *Russian Etymological Dictionary*. Vol. 2. Calgary: Octavia, 2007 (400 pp.)
8. *Russian Etymological Dictionary*, Vol. 3. Calgary: Octavia, 2008 [v tisku].

Články

1976

O vostočno-slavjanskix igrax, svjazannyx s kul'tom pčel. In: *Simpozium po strukture balkanskogo teksta*. Moskva: Nauka 1976, 38–44.

1977

K objasneniju nekotoryx 'vyroždennyx' slavjanskix tekstov. In: *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie: Karpato-vostočno-slavjanskije paraleli. Struktura balkanskogo teksta*. Moskva: Nauka 1977, 318–324.

1978

[a] K istorii razvitija protoalbanskogo **du-*. In: *Antičnaja balkanistika* 3. Moskva: Nauka 1978, 37–39.

[b] (+ Kalužskaja, I.A.) Nabljudenija nad otryaženiem **ǭ*, **ǭ̄* v albanskom. In: *Antičnaja balkanistika* 3. Moskva: Nauka, 1978, 28–30.

1979

[a] Slav. *udъ. *Ėtimologija* 1977. Moskva: Nauka 1979, 55–59.

[b] (+ Kalužskaja, I.A.) On the Structure of Substratum in the Carpathian-Balkan Languages. In: *Quatrième Congrès international des Etudes du Sud-Est Européen*. Ankara 1979, 266–267.

[c] Albanskije smyčnye v svete ėtimologii. In: *Balcanica*. Moskva: Nauka 1979, 109–117.

1980

[a] Ličnye mestoimenija v albanskom jazyke v sopostavlenii s ličnymi mestoimenijami v slavjanskix i drugix indoevropskix jazykax. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1980/5, 87–91.

[b] Balkanskije ėtimologii 1. Slav. *ocъrbъ. In: *Antičnaja balkanistika* Moskva: Nauka 1980, 46–47.

[c] Slav. **ǭzokъ*. In: *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka 1980, 338–342.

[d] (+ Kalužskaja, I.A.) I.-e. *e v albanskom. In: *Antičnaja balkanistika*. Moskva: Nauka 1980, 28–29.

1981

[a] K ėtimologii serb. *blá 'vôr*, rum. *balaur*, alb. *bullar*. *Vestnik Moskovskogo Universiteta. Filologija*, 2, 1981, 72–76.

[b] (+ Gindin, L.A. & Kalužskaja, I.A.) K voprosu o sostave substratnogo fonda jazykov balkanskogo areala. *Balkanskije issledovanija* 7. Moskva: Nauka 1981, 247–253.

[c] Otryaženii arxaičnyx čislovyx modelej v nekotoryx slavjanskix tekstax. In: *Struktura teksta-81. Tezisy simpoziuma*. Moskva: Nauka 1981, 55–57.

[d] Sostav i karakteristika balkanoslavjanskix jazykov. Moskva: Institut slavjanovedenija i balkanistiki (Ms. - Referat kandidatskoj dissertacii).

1982

[a] Proisxoždenie albanskoj imennoj fleksii v svete slavjanskix i drugix ie. dannyx. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1982/3, 92–96.

[b] K rekonstrukcii drevnealbanskix akcentnyx otnošenij (v sopostavlenii so slavjanskimi i drugimi ie. jazykami). *Sovetskoe slavjanovedenie* 1982/5, 83–90.

[c] K gipoteze o frakijskix reliktax v bolgarskoj apelativnoj leksike. *Ėtimologija* 1980. Moskva: Nauka 1982, 56–64.

[d] Balkanskije ėtimologii 5: Južnoslav. *sarъ. In: *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka 1982, 290–293.

[e] (+ Gindin, L.A. & Kalužskaja, I.A.) A propos de la composition du fonds de substrat des langues de l'aire balkanique. *Zeitschrift für Balkanologie* 18/2, 1982, 127–133.

[f] (co-authored) [„Problem of the origins of the substratum vocabulary in Balkan languages“]. In: *Balkanskije issledovanija*. Moskva: Nauka 1982, 247–253.

[g] (+ Gindin, L.A.) Rannje ėtnojazykovye kontakty slavjan na Balkanax i leksika južnyx slavjan. In: *Razvitie ėtničeskogo samosoznanija slavjanskix narodov v epoxu rannego Srednevekovija*. Moskva: Nauka 1982, 33–49.

1983

[a] Problemy jazykovyx kontaktov i interferencii jazykov na IV-VIII sjezdax slavistov. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1983/4, 52–59.

[b] Voprosy sravnitel'no-istoričeskoj grammatiki albanskogo jazyka. In: *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie*. Moskva: Nauka 1983, 22–32.

[c] Balkanskije ėtimologii 2–4. In: *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie*. Moskva: Nauka 1983, 210–215

[d] Iskonnaja leksika albanskogo jazyka (Balkanske étimologii 6–13). In: *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie*. Moskva: Nauka 1983, 145–152.

[e] K proisxoždeniju albanskix pritjažatel'nyx mestoimenij. In: *Kategorija pritjažatel'nosti v slavjanskix i balkanskix jazykax*. Moskva: Nauka 1983, 76–78.

[f] Albanian Nominal Inflexion. Problems of Origin. *Zeitschrift für Balkanologie* 19/2, 1983, 121–130.

[g] (+ Kalužskaja, I.A.) Nabljudenija nad otraženiem indoevropejskix slogovyx sonantov *r̥, *l̥, *m̥, *ŋ̥ v albanskom jazyke. In: *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie* Moskva: Nauka 1983, 17–22.

1984

[a] Balkanske étimologii 29–31. In: *Antičnaja balkanistika. Karpato-balkanskij region v diaxronii*. Moskva: Nauka 1984, 31–32.

+[b] Vocabulary of non-Slavic languages of the Balkans as a source of Proto-Slavic reconstruction. In: *Meždunarodnyj simpozium po étimologii*. Moskva: Nauka 1984, 35–36.

[c] K étimologii slav. *ocьbь. In: *Étnogenez narodov Balkan i Vostočnogo Sredizemnomor'ja*. Moskva: Nauka 1984, 110–114.

[d] Slav. *mogyla. In: *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka 1981[84], 301–306.

[e] Albanskij i južnoindoevropejskie jazyki. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnjaja istorija Vostoka*. Moskva: Nauka 1984, 76–78.

[f] Etruscan Elements in a Thracian Inscription? *Glotta* 62/1–2, 1984, 63–65.

[g] K rekonstrukcii praalbanskix glagolnyx arxaizmov (voprosy sravitel'no-istoričeskoj grammatiki albanskogo jazyka, 4–7). In: *Lingvističeskie issledovanija. Tipologija. Dialektologija. Étimologija. Komparativistika*. Moskva: Nauka 1984, 31–38.

[h] Balkanske étimologii: alb *buzë*, *shakë*, *grykë*, *yshtë*. *Linguistique balkanique* 27/4, 1984, 49–55.

1985

[a] Balkanske étimologii. In: *Étnografija, rannjaja etničeskaja istorija i kul'tura slavjan*. Moskva: Nauka 1985, 34–35.

[b] Alb *ha*, *hëngra*. *Étimologija* 1982. Moskva: Nauka 1985, 151–156.

[c] Studies in the Albanian vocabulary (Balkan etymologies 76–92). *Linguistica* 24, 1985, 427–442.

[d] K voprosu o proisxoždenii odnogo slavjanskogo nazvanija postrojki. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1985/5, 79–84.

[e] Iz albano-baltijskix sootvetstvij v oblasti glagola. *Baltistica* 21/2, 1985, 156–158.

+[f] New evidence of Baltic-Albanian lexical relations. In: *Tarptautinė baltistų konferencija*. Vilnius: Moksla, 1985, 192–193.

+[g] On the relics of late Anatolian proper names in Sarmatian steppes. In: *Drevnevostočnaja kul'tura i voprosy ee prepodavanija*. Daugavpils: DPI Press, 1985, 44–46.

+[h] (co-authored) On some Anatolian enclitic complexes and their Indo-European correspondences. In: *Drevnevostočnaja kul'tura i voprosy ee prepodavanija*. Daugavpils: DPI Press, 1985, 47–49.

[i] Étimologičeskie zametki po rusškoj leksike. In: *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka, 1982[85], 286–292.

[j] Njakolko albanski zaemki v bälgarski. *Bälgarski ezik* 35, 1985, 494–496.

[k] Romanica parerga (Balkan etymologies 60–62). *Revue roumaine de linguistique* 30/2, 1985, 105–107.

[l] Balkan etymologies 96–99. *Linguistique balkanique* 28/4, 1985, 51–56.

[m] Balkanske étimologii. *Zeitschrift für Slawistik* 6, 1985, 911–916.

[n] Balkanske étimologii. *Étimologija* 1983. Moskva: Nauka, 1985, 133–146.

[o] PIE *s in Albanian. *Die Sprache* 31/2, 1985, 279–284.

[p] Ob odnoj fonetičeskoj izoglosse, objedinajuščij albanskij jazyk s balto-slavjanskimi i indoiranskimi. In: *Iz istorii i kul'tury narodov Central'noj i Vostočnoj Evropy*. Moskva: Nauka, 1985, 140–144.

[q] On two Phrygian glosses. *Glotta* 63/3–4, 1985, 182–183.

[r] OIr. *aer*. *Bulletin of the Board of Celtic Studies* 32, 1985, 164–166.

1986

[a] Ob odnoj greko-starofrigijskoj izoglosse: gen. sg. *o*-osnov. In: *Balkany v kontekste Sredizemnomor'ja*. Moskva: Nauka 1986, 169–171.

[b] Leksika neslavjanskix jazykov Balkan kak istočnik praslavjanskoj rekonstrukcii: slavjanskije zajmstvovanija v albanskij i vostočnoromanskij. *Ėtimologija* 1984. Moskva: Nauka 1986, 181–186.

[c] From the history of Russian comparative linguistics. Comparative grammar and etymology in A. F. Gilferding's works. In: *Istoriografija i istočnikovedenie stran Central'noj i Jugo-Vostočnoj Evropy*. Moskva: Nauka 1986, 80–91.

[d] Slavjanskaja ėtimologija v rabotax francuzskix slavistov (konec 40–x - 50–e gody). In: *Zaru-bežnoe slavjanovedenie i balkanistika*. Moskva: Nauka 1986, 131–145.

[e] Ob odnom institute indoevropskogo prava. Opyt lingvističeskogo komentarija. Linguistic commentary. *Vestnik drevnej istorii* 1986/1, 130–144.

[f] Romanica parerga (Balkan etymologies 101). *Revue roumaine de linguistique* 31/1, 1986, 3–4.

[g] K voprosu o reliktax iranskoj gidronimii v basejnax Dnepra, Dnestra i Južnogo Buga. *Voprosy jazykoznanija* 1986/5, 107–113.

[h] On two minor Thracian inscriptions. *Glotta* 64/1–2, 1986, 48–49.

[i] Proto-Albanian verb, problems of reconstruction. *Zeitschrift für Balkanologie* 22/1, 1986, 76–85.

[j] Problems of comparative and historical grammar of Albanian. *Zeitschrift für Balkanologie* 22/1, 1986, 86–87.

[k] Commentary on Hdt. IV. 94. 4. In: *Problemy antičnogo istočnikovedenija*. Leningrad: University Press, 1986, 116–123.

[l] Iz gidronimii karpatskogo areala. *Slavia* 55/4, 1986, 391–392.

[m] Južnoslavjanskij obrjad zaščity ot tuči i ego balkanskije istoki. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 29/1, 1986, 74–83.

[n] Marginalia to the Polish-‘Jatvingian’ glossary. *Indogermanische Forschungen* 91, 1986, 269–272

[o] Nabljudenija nad ėtnolingvističeskoi situaciej v karpato-dunajskom areale. *Studia Slavica* 32/1–4, 1986, 307–313.

[p] Welsh *ffraeth*. *Bulletin of the Board of Celtic Studies* 33, 1986, 147–148.

[q] Welsh *paladr*. *Bulletin of the Board of Celtic Studies* 33, 1986, 148.

[r] Balkanskije ėtimologii. *Linguistique balkanique* 29/4, 1986, 67–71.

[s] Albanica parerga (Balkan etymologies 101–100). *Linguistica* 16, 1986, 171–176.

[t] Albanica parerga (Balkan etymologies 62–75). *Indogermanische Forschungen* 91, 1986, 102–120.

1987

[a] Pro i contra odnoj ėtimologii. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1987/1, 76–78.

[b] Ob odnoj albansko-toxarskoj izoglosse. *Linguistique balkanique*, vol. 30/1, 1987, 57–58.

[c] Ossetica. *Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft*, 137/1, 1987, 59–62.

†[d] On some ancient Balkan reflexes of Indo-European religious concepts. In: *10 Konferenciia po drevnej istorii*. Moskva: Nauka 1987, 22–23.

†[e] [„On some Slavic and Indo-European dendronyms“]. *Slavia* 56/1, 1987, 65–69.

[f] Albanica parerga (Balkan etymologies 44–59). *Zeitschrift für Balkanologie* 23/1, 1987, 65–77.

[g] K rekonstrukcii praslavjanskogo slovarnogo sostava. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1987/5, 73–79.

†[h] [„Convergency and linguistic interference in ancient Indo-European languages“]. In: *Problemy jazykovoj interferencii*. Moskva: Nauka 1987, 46–48.

- [i] O suppletivnyx glagolax v toxarskom jazyke. *Linguistique balkanique* 30/3, 1987, 178–180.
- [j] Thracian and Celtic. *Bulletin of the Board of Celtic Studies* 1987, 1–9.
- [k] Indo-European stress in Albanian. *Zeitschrift für Balkanologie* 25/2, 1987, 140–150.
- + [l] (co-authored) [„On deciphering and interpretation of ancient writing systems of the East Mediterranean“]. *Izvestiia AN SSSR* 1987/5, 3–11.
- [m] (+ Xelimskij, E.A.) Nabljudenija nad baltijskim jazykom poľsko-jatvjažskogo slovarja. *Balto-slavjanskije issledovanija*. Moskva: Nauka 1987, 121–134.
- [n] (+ Bajun, Lilija) Novofrigijskie etjudy. *Linguistique balkanique* 30/3, 1987, 175–177.
- 1988**
- + [a] [„Theonyms in Neo-Phrygian formulas“]. In: *Ėtimologvistika teksta*. Moskva: Nauka 1988, 117–118.
- [b] [K interpretaciji drevnekel’tskix gloss]. *Jazyk i kul’tura kel’tov*. Moskva: Nauka 1988, 37–39.
- + [c] [„Linguistic contacts of Slavs and non-Slavic peoples of the Balkans“]. In: *Slavjane i ix sosedi*. Moskva: Nauka 1988, 24–25.
- [d] Arm. *erkir*. *Annual of Armenian Linguistics* 9, 1988, 17–18.
- [e] O nekotoryx slavjanskix i indoevropskix nayvanijax derevjev. *Ėtimologija* 1985. Moskva: Nauka 1988, 27–38.
- [f] ‘Slovo o polku Igoreve’ i ego etimologičeskie izučenie. In: „Slovo polku Igoreve“. *Kompleksnye issledovanija*. Moskva: Nauka 1988, 125–140.
- [g] Balkanskije etimologii 92–93. In: *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka, 1988, 289–293.
- [h] K probleme albano-keľtskix jazykovyx otnošenij. In: *Antičnaja balkanistika 6. Ėtnogenez narodov jugo-vostočnoj Evropy. Ėtimologvističeskie issledovanija. Tipologija. Dialektologija*. Moskva: Nauka 1988, 34–35.
- [i] (+ Bajun, Lilija) Jazyk frigijskix nadpisej kak istoričeskij istočnik, I. *Vestnik drevnej istorii* 1988/1, 173–200.
- [j] (+ Bajun, Lilija) Jazyk frigijskix nadpisej kak istoričeskij istočnik, II. *Vestnik drevnej istorii* 1988/5, 132–168.
- [k] (+ Stolbova, Olga V.) K rekonstrukcii praafrazijskogo vokalizma. *Voprosy jazykoznanija* 1988/5, 66–83.
- [l] (+ Bajun, Lilija) The „Moesian“ inscription from Uyucik. *Kadmos* 27/2, 1988, 131–138.
- [m] Dialektologija i etimologija na Meždunarodnom simpoziume po problemam etimologii, istoričeskoj leksikologii i leksikografii. *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka 1984[88], 313–316.
- [n] Iz albano-baltijskix sootvetstvij v oblasti glagola, 2. *Baltistica* 24/1, 1988, 63–65.
- 1989**
- [a] O pamjatnikax sidetskogo pis’m’a. In: *Materialy k VI Meždunarodnomu kongressu po izučeniju stran Jugo-Vostočnoj Evropy*. Moskva: Nauka 1989, 35–40.
- [b] Iz etimologičeskix nabljudenij nad gidronimami bassejna Varty. *Onomastica* 33, 1989, 109–121.
- [c] Balkanskije etimologii . *Ėtimologija* 1986–1987. Moskva: Nauka 1989, 220–227.
- [d] PIE *ǵ in Albanian. *Folia Linguistica Historica* 8/1–2, 1989, 37–50.
- + [e] [„On the limits of etymological analysis of the Carpathian vocabulary“]. In: *Leksika v OKDA I*. Moskva: Nauka 1989, 99–104.
- [f] Ešče raz o Straxe i Užase. In: *Paleobalkanistika i antičnost’*. Moskva: Nauka 1989, 58–60.
- + [g] [„Slavic studies in France in 1970s, Organizational aspect and some problems of training linguists“]. In: *Slavjanovedenie i balkanistika v stranax zapadnoj Evropy*. Moskva: Nauka 1989, 79–92.
- [h] (+ Stolbova, Olga) Iz kušitskoj leksiki material’noj kul’tury. *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnjaja istorija Vostoka*. Moskva: Nauka 1989, 88–89.

- [i] (+ Militarev, A. Ju. & Stolbova, Olga V.) Hamito-Semitic Word Stock: Dwelling. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnjaja istorija Vostoka*. Moskva: Nauka 1989, 137–158.
- [j] (+ Stolbova, Olga V.) Čadsko-egipetskie izoglossy v oblasti kul'turnoj leksiki. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnjaja istorija Vostoka*, 1. Moskva: Nauka 1989, 131–136.
- [k] (+ Stolbova, Olga V.) Otrazhenie afrazijskogo vokalizma v egipetskom. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnjaja istorija Vostoka*, 1. Moskva: Nauka 1989, 89–90.
- [l] (+ Bajun, Lilija) Frigijsko-anatolijskie otnošenija. In: *Paleobalkanistika i antičnost'*. Moskva: Nauka 1989, 24–33.
- [m] (+ Bajun, Lilija) Starofrigijskij glagol'nyj stroj v sravnitel'no-istoričeskom osveščennii. In: *Slavjanskoe i balkanskoe jazykoznanie*. Moskva: Nauka 1989, 226–238.
- [n] Sravnitel'no-istoričeskaja grammatika albanskogo jazyka: fonetika i morfoložija. Moskva: Institut slavjanovedenija i balkanistiki (Ms. - Doktorskaja dissertacija).

1990

- [a] Kommentarii k nekotorym paleobalkanskim glossam. In: *Balkanskije čtenija I: Simpozium po strukture teksta*. Moskva: Nauka 1990, 33.
- [b] K interpretaciji dvux starofrigijskix pamjatnikov. In: *Balkanskije čtenija I: Simpozium po strukture teksta*. Moskva: Nauka 1990, 34–35.
- [c] K nostratičeskoj perspektive ural'skogo i altajskogo. In: *Uralo-Indogermanica II*. Moskva: Nauka 1990, 95.
- [d] O proisxoždenii ličnyx mestoimenij v semito-xamitskom. In: *Sravnitel'no-istoričeskoe jazykoznanie na sovremennom etape*. Moskva: Nauka 1990, 54.
- [e] (+ Stolbova, Olga) Iz semito-xamitskix dopolnenij k nostratičeskomu slovarju. In: *Sravnitel'no-istoričeskoe jazykoznanie na sovremennom etape*. Moskva: Nauka 1990, 15–16.
- [f] (+ Starostin, Sergej) The position of Etruscan. In: *Proto-Languages and Proto-Cultures*. Bochum, Brockmeyer 1990, 60–66.
- [g] (+ Stolbova, Olga) K rekonstrukcii praafrazijskogo vokalizma, III-IV. *Voprosy jazykoznanija* 1990/2, 34–61.
- [h] Phrygian Religion and Rituals, Indo-European and Non-Indo-European Components. *Orpheus* 1, 1990, 107–109.
- [i] Ètimologičeskie zametki po vostočnoslavjanskoj leksike. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1990/3, 71–78.
- [j] (+ Bajun, Lilija) Die neuphrygischen Inschriften mit dem Partizip *γεργειμενο-*. *Kadmos* 29/1, 1990, 35–37.

1991

- *[a] [„New materials for the study of Phrygian“]. *Balto-slavjanskije issledovanija* 1989. Moskva: Nauka, 1991, 49–61.
- [b] Baltijskaja gidronimija i problemy baltijskogo i slavjanskogo ètnogeneza. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1991/2, 83–86.
- [c] Etymology, ontology and 'world picture'. *Targum* 2, 1991, 153–160.
- [d] Position of Phrygian. In: *The Seventeenth LACUS Forum*. Fullerton, 1991, 418–426.

1992

- [a] (+ Stolbova, Olga) On Chadic-Egyptian lexical relations. In: *Nostratic, Dene-Caucasian, Austric and Amerind*. Bochum: Brockmeyer 1992, 180–203
- [b] (+ Stolbova, Olga) Reconstruction of the Afrasian vocalism, Cushitic and Chadic. In: *Nostratic, Dene-Caucasian, Austric and Amerind*. Bochum: Brockmeyer 1992, 225–236
- [c] (+ Stolbova, Olga) Position of Cushitic (Preliminary report). In: *Nostratic, Dene-Caucasian, Austric and Amerind*. Bochum: Brockmeyer 1992, 204–223.
- [d] (+ Stolbova, Olga) Cushitic, Chadic and Egyptian, Lexical Relations. In: *Nostratic, Dene-Caucasian, Austric and Amerind*. Bochum: Brockmeyer 1992, 167–179.

1993

- [a] The Bard and the Bible. In: *Jews and Slavs*, vol. 1. Jerusalem-St. Petersburg 1993, 76–83.
- [b] From the comments to the List of Nations, Genesis 10. *Slavjanovedenie* 1993/3, 81–85.
- [c] (+ Bajun, Lilija) Lingvističeskaja i kulturno-istoričeskaja interpretacija Sitovskoj nadpisi. *Vestnik drevnej istorii* 1993/1, 126–135.
- [c] Notes on Messapic. *Rendiconti dell'Istituto Lombardo* 126/1–2, 1993, 227–233.
- [d] (+ Bajun, Lilija) Palaeo-Balkan epigraphic monuments, new discoveries and interpretations. *Folia Orientalia* 1992–93/3, 5–17.
- [e] The Position of Phrygian. *Annual of Armenian Linguistics* 14, 1993, 55–67.
- [f] Mir semito-xamitov. Fauna. In: *Principy sostavljenija etimologičeskix i istoričeskix slovaraj jazykov raznyx semej*. Moskva: Nauka 1993, 37–44.
- [g] Gidronimija sljavano-vostočnoromanskogo pograničja: basejn Dnestra. *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas* 1988–1990. Moskva: Nauka 1993, 156–166.

1994

- [a] Russkij jazyk v Izraile. *Slavjanovedenie* 1994/4, 35–43.
- [b] Two Dialects in New Phrygian? *Kadmos* 33, 1994, 60–64.
- [c] Armenian Etymologies. *Annual of Armenian Linguistics* 15, 1994, 37–42.
- [d] Albanian and Indo-European. In: *In honorem Holger Pedersen*. Wiesbaden 1994, 349–364.
- [e] On Hamito-Semitic Morphology and Morphology. *Orbis* 37, 1994, 157–171.
- [f] (co-authored) Notes on 1 Samuel. *Biblische Notizien* 74, 1994, 15–23.
- [g] Textological Notes 3–4. *Henoch*, v. 16/2–3, 1994, 147–152.
- [h] On the ancient contacts between Hamito-Semitic and North Caucasian. *Folia Linguistica Historica* 15/1–2, 1994, 37–46.

1995

- [a] (+ Torpusman, R.) Zаметki o berestjanyx gramotax, I. *Wiener Slawistischer Almanach* 35, 1995, 271–279.
- [b] (+ Kulik, A.) Zаметki o berestjanyx gramotax, II. *Russian Linguistics* 19, 1995, 381–390.
- [c] (co-authored) A Nameless City. *The Jewish Bible Quarterly*, 1995, 23/4, 252–257.
- [d] The West Phrygian Inscription from İkiztepe. *Kadmos* 34, 1995, 118–120.
- [e] Semitoxamitskij, sinokavkazskij, nostratičeskij. In: *Moskovskij lingvističeskij žurnal* 1995/1, 99–116.
- [f] Semitoxamitskij i nostratičeskij: dopolnenija k nostratičeskim etimologijam i novye sopostavljenija. *Moskovskij lingvističeskij žurnal* 1995/1, 117–128.
- [g] Ancient Kievan Graffiti: Linguistic and Historical Sources. *Palaeoslavica* 3, 1995, 281–290.
- [h] (co-authored) Isaac Unbound. *Biblische Zeitschrift* 199, 1995, 84–91.
- [i] Indo-European Notes. *Indogermanische Forschungen* 100, 1995, 116–128.
- [j] From Hamito-Semitic to Ancient Egyptian: Historical Phonology. *Folia Linguistica Historica*, 16/1–2, 1995, 143–155.
- [k] (co-authored) Rizpah on the Rock. Notes on 2 Sam. 21: 1–14. *Bibbia e Oriente*, 37/3, 1995, 145–154.
- [l] Slavic *ryba ‘fish’. *Journal of Slavic Linguistics* 3/1, 1995, 164–169.
- [m] The Deal of Macpelah *Bibbia e Oriente* 183, 1995, 3–11.
- [n] An Old Phrygian Clay Tablet from Persepolis. In: *Kovets Freundlich-Amit*. Tel Aviv, 128–132.

1996

- [a] Notes on the Inscription of Botoritta. *Studia Celtica*, 29, 1995–96, 301–304.
- [b] (co-authored) Was the Lad a Lad? On the Interpretation of I Sam. 1: 24. *Biblische Notizien* 81, 1996, 5–7.
- [c] „Unofficial“ Old Russian Graffiti in Kiev. *Zeitschrift für Slawistik* 41, 1996, 166–170.

[d] An Old Phrygian Clay Tablet from Persepolis. *Rendiconti del'Istituto Lombardo* 128/2, 1995, 603–607.

[e] Slavic *mqdo 'testicle'. *Journal of Slavic Linguistics* 4/1, 1996, 154–158.

[f] (co-authored) The House of Yhwh. *Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaft* 108, 1996, 54–257.

[g] Old Slavic Graffiti of Kyiv: Problems of Linguistic History. *Harvard Ukrainian Studies*, 1996, 209–218.

[h] Notes in Greek and Phrygian etymology. *Orpheus* 6, 1996, 17–19.

[i] Albanian etymological notes (Albanian etymologies 146–185). *Orpheus* 6, 1996, 65–70.

1997

[a] Textological Notes 1–2. *Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaft* 109, 1997, 408–413.

[b] (+ Stolbova, Olga) On Addenda et Corrigenda to the *Hamito-Semitic Etymological Dictionary*. *ZDMG* 147/1, 1997, 212–217.

[c] The Inscription from Kjolmen. *Journal of Mediterranean Linguistics* 9, 1995–97, 77–82.

[d] (co-authored) Exegetica 1–2. *Vestnik drevnej istorii* 1997/4, 111–121.

[e] On Slavic names in the Hebrew Khazar letter from Kiev. *Palaeoslavica* 5, 1997, 335–338.

[f] (co-authored) Gods of Israel: The religious pluralism in the times of Saul and David. *Bibbia e Oriente*, 191/1, 1997, 21–39.

[g] New Albanian Etymologies (Balkan Etymologies 116–145). In: *Indo-European, Nostratic, and Beyond: Festschrift for Vitalii V. Shevoroshkin*. Washington 1997, 257–264.

[h] Neslavjanskaja gidronimija bassejna Visly i Odera. *Balto-slavjanskije issledovanija* 9, 1988–96[1997], 332–358.

176.

[i] The Words on the Doorpost. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 109, 1997, 614–617.

[j] Thirteen Albanian Etymologies. Summing up my work on the Albanian Etymological Dictionary. In: *Problems of Historical Linguistics related to the linguistic heritage of F. F. Fortunatov*. Moskva: Dialog 1997, 78 - 80.

[k] Dvadcatiletie 'Ėtimologiĉeskogo slovarja slavjanskix jazykov' (vyp. 1–21, 1974–94). *Ėtimologija* 1994–1996, Moskva: Nauka 1997, 3 - 9.

[l] Praslavjanskije i vostoĉnoslavjanskije Ėtimologii. *Ėtimologija* 1994–1996. Moskva: Nauka 1997, 64–69.

[m] 'Freedom' in Slavic. *Journal of Slavic Linguistics* 5/1, 1997, 144–149.

1998

[a] The Great Fall of Dagon. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 110, 1998.

[b] Notes on Para-Carian Inscriptions. *Orpheus* 8, 1998, 75–86.

[c] Gaulish *Dona*. *Studia Celtica* 31, 1998, vol. 277 - 279.

1999

[a] The vocabulary of Phrygian. *Orpheus* 7, 1997[99], 37–77.

[b] Phrygian κίμερος. *Glotta* 74/1–2, 1997–98[1999], 111–113.

[c] Leonid A. Gindin. *Slavjanovedenie* 1999/1, 126.

[d] Notes on Eteo-Cretan. *Orpheus* 7, 1999, 125–128.

[e] (co-authored) David in Jerusalem. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*, 101/4, 1999, 609–615.

2002

Tosknishtja e gegnishtja në Shqipinë e re. *Phoenix* (Shkoder) 6/4–6, 2002, 151–154.

2003

Teaching Albanian: Moscow 1970s. *Phoenix* 1–6, 2003, 91–96.

2008

[a] And count the stars. *In Memory of S. Starostin*. Bochum, 2008 (in print).

[b] New Russian Etymological Dictionary: Sample Entries. In: *Festschrift A. Dologopolsky*. Bochum, 2008 (in print).

Reviews**1979**

Zbornik filozofickej fakulty Univerzity Komenského *Spravočno-informacionnye materialy po OKDA* Moscow, Nauka, 1979, 69–71.

1983

I. Dobrev, Proizxod i značenie na praslavianskoto konsonantno sklonenie. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1983/3, 101–103.

1985

[α] Ž. Ž. Varbot, Praslavjanskaja morfologija, slovoobrazovanie i etimologija. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1985/2, 112–115.

[β] Etymolohičnyj slovnyk ukrajins'koji movy, I. *Ėtimologija* 1983. Moskva: Nauka, 1985, 182–186.

1986

(+ Bajun, Lilija) C. Brixhe, M. Lejeune, Corpus des inscriptions paleo-phrygiennes. *Vestnik drevnej istorii* 1986/3, 246–253.

1987

[α] St. Rospond, Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1987/4, 118–121.

[β] A. Korol'ev, Jazyk drevnejšix kel'tskix nadpisej. *Vestnik drevnej istorii* 1987/3, 232–238.

1988

[α] Ėtimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov 13. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1988/1, 104–106.

[β] M. Kondratiuk, Elementy baltyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu Białostockiego. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1988/4, 111–112.

[γ] L. Hadrovics, Ungarische Elemente im Serbokroatischen. *Voprosy jazykoznanija* 1988/2, 155–157.

[δ] M. Huld, Basic Albanian Etymologies. *Ėtimologija* 1985. Moskva: Nauka 1988, 179–182.

1989

[α] Ėtimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov 14. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1989/2, 110–111.

[β] Bălgarski etimologičen rečnik 3. *Ėtimologija* 1986–1987. Moskva: Nauka 1989, 232–235.

[γ] Ėtimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov 15. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1989/5, 102–103.

[δ] G. Cyxun, Tipologičeskie problemy balkanoslavjanskogo jazykovogo areala. In: *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*. Moskva: Nauka 1989, 327–330.

[ε] (+ Osipova, M.A.) Etymolohičnyj slovnyk litopysnyx heohrafičnyx nazv Pivdennoji Rusy. *Voprosy jazykoznanija* 1989/1, 144–146.

1990

[α] V. Čekmonas, Vvedenie v slavianskuju filologiju. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1990/4, 117–118.

[β] Etymolohičnyj slovnyk ukrajinskoji movy, II. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1990/5, 105–108.

1991

G. I. Cyganenko, Ėtimologičeskij slovar' russkogo jazyka. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1991/4, 112–113.

1993

M. Altbauer, Jewish translation of five Biblical scrolls in Belorussian. *Massoroth*, 1993, 187–192

1996

R. Bomhard, J. C. Kerns, *The Nostratic Macrofamily: A Study in Distant Linguistic Relationship Anthropological Linguistics*, 1996, 155–158.

Poznámka:

Děkujeme Cindy Davidsonové (Calgary, Alberta, Kanada) za laskavé poskytnutí bibliografie Vladimira Orla. Všechny tituly v ní sám Vladimír Orel přeložil do angličtiny, ale jejich původní podobu v jiných jazycích než angličtině neponechal. Pokusili jsme se proto dohledat jejich originální znění. Za pomoc s touto kontrolou jsme vděční Anně Dybové (Moskva). Tam, kde jsme původní titul nedohledali, ponecháváme anglický překlad, který je předznamenán značkou †.

John Bengtson (Savage, Minnesota, USA)
jdbengt@softhome.net

Václav Blažek
blazek@phil.muni.cz

Tat'jana Jakovlevna Jelizarenkova (17.9. 1929 Leningrad - 5.9. 2007 Moskva)

V uplynulém roce ve věku 78 let zemřela Tat'jana Jakovlevna Jelizarenkova, nesporně nejvýznamnější osobnost ruské indologie a jedna z nejuznávanějších specialistek pro vědecký jazyk a literaturu i v měřítku celosvětovém. Její otec, významný leningradský orientalista, padl za obětí stalinským čistkám. Matka ji přivedla k zájmu o západoevropské jazyky, který proměnila ve studium angličtiny v románsko-germánské sekci Moskevské univerzity. Zde na ni významně zapůsobil A.I. Smirnickij, jeden z představitelů Moskevského lingvistického kroužku. Zabýval se teoretickými otázkami anglické gramatiky, staršími runovými nápisy i srovnávací gramatikou germánských jazyků. Rozhodující ale bylo ve druhém ročníku setkání s Michaiilem N. Petersonem, odchovancem Fortunatovovy lingvistické školy a spolužákem knížete Nikolaje Trubeckého. Od r. 1947 začala navštěvovat jeho kurs indoevropské historické gramatiky. Je třeba připomenout, že ruská jazykověda je v této době stále v zajetí marrismu. V Petersonově kursu se Jelizarenkova setkává s několika vrstevníky, kteří v ruské jazykovědě vesměs zanechali významnou stopu. V první řadě to byl Vladimír N. Toporov, její pozdější manžel a spoluautor mnoha publikací, a Vjačeslav V. Ivanov, spolu s Toporovem snad dva nejpilnější lingvisté v měřítku nejen ruském, ale doslova celosvětovém, kteří také mnohokrát vytvořili společná díla. R. 1951 mohli Jelizarenkova, Ivanov a jejich další spolužačka T.V. Bulygina pokračovat v postgraduálním studiu u profesora Petersona. Během aspirantury přivedl Peterson Jelizarenkovou k zájmu o moderní indoárijské jazyky, ale též prákrty. Celá jeho skupina se díky němu seznamuje s metodologií strukturalismu, v Sovětském Svazu té doby stále ještě platící za buržoazní pavědu (ač historicko-srovnávací jazykověda byla díky úsilí A. Čikobavy krátce před smrtí Stalina vzata na milost). V letech 1957–1960 se do Moskvy vrací Ju.N. Rerich, vynikající indolog a specialista na jazyky centrální Asie, jenž definitivně přivedl Jelizarenkovou k jejímu životnímu tématu – jazykům Přední Indie. Ze spojení zájmu o fonologii indoárijských jazyků a strukturalistické metodologie vytěžila Jelizarenkova několik originálních a vysoce ceněných studií (1961a; 1963d,e; 1964a; 1967b, c, d; 1970b, c; 1974a, b; 1990a). Po ukončení postgraduálního studia Jelizarenková přednáší dalších 15 let na Moskevské univerzitě, jejím hlavním zaměstnavatelem se však stává Orientální ústav Akademie věd. Její zájem o tamilštinu se promítl do několika studií věnovaných interferenci fonologických systémů sinhálštiny a tamilštiny (1965c;